

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 04 жовтня 2023 року № 1754

УДК 634.19

Код UPOV: SCHIS_CHI

Методика

проведення експертизи сортів лимонника китайського
(*Schisandra chinensis* (Turcz.) Baill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Schisandra chinensis* (Turcz.) Baill.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

1) Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2) Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 5 дворічних саджанців.

3) Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

4) Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

1) Тривалість експертизи

Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли задовільного плодоношення. За необхідності експертизу продовжують на третій цикл.

2) Місце експертизи

Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3) *Умови для проведення експертизи*

Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами (літерами) у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

4) *План експертизи*

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 5 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин $2,0 \times 0,6$ м.

5) *Метод дослідження*

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

6) *Кількість рослин / частин рослин*

Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або частин 5 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

1) *Експертиза на відмінність*

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

2) *Експертиза на однорідність*

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 5 рослин нетипові не допускаються.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

3) *Експертиза на стабільність*

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі

особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: статеві форма (ознака 1);
- Рослина: ліана за довжиною (ознака 2);
- Квітка: забарвлення пелюсток (ознака 10);
- Час початку цвітіння (ознака 14).

Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільця це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів лимонника китайського

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Рослина: статева форма MG 1	однодомна	1	
		дводомна	2	
2. (*) (+) QN	Рослина: ліана за довжиною MS 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
3. (+) QN	Рослина: діаметр ліани MS 2	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
4. (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
5. (+) QN	Листок: за шириною MS 2	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
6. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення MS, 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
7. (+) QN	Черешок листка: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
8. PQ	Черешок листка: забарвлення VG 2	зелене	1	
		червонувате	2	
9. (+) QN	Квітконіжка: за довжиною MS 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
10. (*) PQ	Квітка: забарвлення пелюсток VS 2	біле	1	
		кремове	2	
		рожево-біле	3	
11. (*) (+) QN	Квітка жіноча: кількість маточок MS 2	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
12. (*) (+) QN	Квітка: місце розташування чоловічих квіток MS 2	низько	3	
		посередині	5	
		високо	7	
13. (*)	Квітка: перехідна зона	вузька	3	
		середня	5	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
(+) QN	MS 2	широка	7	
14. (*) (+) QN	Час початку цвітіння VG 1	ранній середній пізній	3 5 7	
15. (*) (+) QN	Час досягання плодів VG 4	ранній середній пізній	3 5 7	
16. QN	Гроно: за довжиною MS 4	коротке середнє довге	3 5 7	
17. (+) QN	Гроно: кількість ягід MS 4	мала середня велика	3 5 7	
18. PQ	Плід (ягода): забарвлення за досягання VG 4	червонувате яскраво-червоне темно-червоне	1 2 3	
19. PQ	Плід: форма	куляста обернено- грушоподібна	1 2	
20. (+)	Плід: маса MS	мала середня	3 5	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
QN	4	велика	7	
21.	Плід: діаметр	малий	3	
(+)	MS	середній	5	
QN	4	великий	7	
22.	Насінина:	жовте	1	
(*)	зabarвлення	оранжево-	2	
PQ	VS	коричнєве		
	4			

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів лимонника китайського

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Плодоутворення
4	Стиглий плід
5	Зимовий спокій

Рис. Загальний вигляд рослини.

До 2 Рослина: ліана за довжиною, м

Коротка – до 4, середня – 4–6, довга – понад 6.

До 3 Рослина: діаметр ліани, см

Малий – до 1, середній – 1–2, великий – понад 2.

До 4 Листок: за довжиною, см

Короткий – до 6, середній – 6–9, довгий – понад 9.

До 5 Листок: за шириною, см

Вузкий – до 3, середній – 3–4, широкий – понад 4.

До 7 Черешок листка: за довжиною, см

Короткий – до 2, середній – 2–3, довгий – понад 3.

До 9 Квітконіжка: за довжиною, см

Коротка – до 2, середня – 2–3, довга – понад 3.

До 11 Квітка жіноча: кількість маточок, шт

Мала – до 20, середня – 20–30, велика – понад 30.

До 12 Квітка: місце розташування чоловічих квіток, м

Низько – до 1,0; посередині – 1,0–1,5; високо – понад 1,5.

До 13 Квітка: перехідна зона, см

Вузька – до 1,0; середня – 1,0–1,5; широка – понад 1,5.

До 14 Час початку цвітіння, місяць, декада

Ранній – травень, I дек., середній – травень, II–III дек., пізній – червень, I дек.

До 15 Час досягання плодів, місяць, декада

Ранній – серпень, середній – вересень, II дек., пізній – початок жовтня.

До 17 Гроно: кількість ягід, шт

Мала – до 20, середня – 20–40, велика – понад 40.

До 20 Плід: маса, г

Мала – до 0,4; середня – 0,4–0,8; велика – понад 0,8.

До 21. Плід: діаметр, мм.

Малий – до 6, середній – 6–8, великий – понад 8.

9. Література

1. Балицький, К. П. Лекарственные растения и рак / К. П. Балицький, А. П. Воронцова. – К.: «Наукова думка», 1982. – С. 202–206.
2. Біленко В. Г. та ін. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медицині та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 352–355.
3. Лебеда, А. Ф. и др. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – ПРЕСС Книга, 2006. – С. 435–436.
4. Ловкова М. Я. Почему растения лечат / М. Я. Ловкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева и др. – М.: «Наука», 1999. – С. 80–81.
5. Турова А. Д. Лекарственные растения СССР и их применение / А. Д. Турова, Э. Н. Сапожникова. – М.: «Медицина», 1982. – С. 31–33.